

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
RESPUBLIKA ILMIY-METODIK
MARKAZI

O'QUVCHILAR UCHUN

SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH BO'YICHA YO'RIQNOMA

Sun'iy intellektdan xavfsiz va
mas'uliyatli foydalanishning 10 qoidasi

SUN'IY INTELLEKT – VIRTUAL YORDAMCHINGIZ

Sun'iy intellekt sizga matn yozishda, tarjima qilishda, g'oya topishda, mavzuni tushunishda va ma'lumotlarni tartiblashda yordam berishi mumkin.

Lekin u har doim ham to'g'ri, to'liq yoki ishonchli javob bermaydi.

Shuning uchun sun'iy intellektdan foydalanganda **javobni tekshirish, mustaqil fikrlash va yakuniy qarorni o'zingiz qabul qilish** muhim.

ASOSIY TAMOYILLAR

Xavfsizlik

Shaxsiy ma'lumotlaringizni himoya qiling.

Halollik

Topshiriq va uy vazifalarini o'zingiz bajaring.

Tekshirish

Sun'iy intellekt bergan javobni tekshirmasdan qabul qilmang.

Mas'uliyat

Sun'iy intellektdan foydali, ijodiy va to'g'ri maqsadlarda foydalaning.

ASOSIY QIDA

SUN'IY INTELLEKT – YORDAMCHI VOSITA

U SIZNING O'RNINGIZGA O'QIMAYDI,
FIKRLAMAYDI VA QAROR QABUL QILMAYDI

YO'RIQNOMA MAQSADI

Ushbu yo'riqnoma sizga:

- sun'iy intellektdan xavfsiz foydalanish;
- shaxsiy ma'lumotlaringizni himoya qilish;
- javoblarni tekshirish;
- halol va mas'uliyatli ishlash;
- zararli yoki noqulay vaziyatlarda to'g'ri yo'l tutish bo'yicha amaliy yo'l-yo'riq beradi.

1–5-QOIDALARI

1 Shaxsiy ma'lumotlaringizni sun'iy intellektga yubormang

Sun'iy intellekt bilan ishlayotganda o'zingiz haqingizdagi shaxsiy ma'lumotlarni yozmang yoki yuklamang.

Quyidagilarni ulashmang:

- familiya, ism va sharif;
- tug'ilgan sana va telefon raqami;
- yashash manzili, maktab nomi yoki joylashuvi;
- login, parol va SMS orqali kelgan tasdiqlash kodi;
- o'zingiz yoki boshqa odamlarning foto, video va ovozli yozuvlari.

Internetga yuborilgan ma'lumot keyinchalik qayerda saqlanishini yoki kim ko'rishini har doim ham nazorat qilib bo'lmaydi.

2 Sun'iy intellekt bergan javobni albatta tekshiring

Sun'iy intellekt ishonchli ko'ringan, lekin noto'g'ri javob ham berishi mumkin. Shuning uchun uning javobini darhol to'g'ri deb qabul qilmang.

Tekshirish uchun:

- darslikka qarang;
- o'qituvchi tavsiya qilgan manbalardan foydalaning;
- rasmiy va ishonchli saytlardagi ma'lumot bilan solishtiring;
- tushunmagan joyingizni o'qituvchidan so'rang.

Muhim: sun'iy intellekt javobini tekshirib ko'rish — sizning vazifangiz.

3 Sun'iy intellektdan maqsadli foydalanishning foydali jihatlari

Agar topshiriqni bajarishda sun'iy intellektdan foydalanishga ruxsat berilgan bo'lsa, undan qaysi ishda foydalanganingizni ayting.

Masalan, undan:

- reja tuzishda;
- mavzuni tushunishda;
- g'oya topishda;
- matndagi xatolarni tekshirishda foydalanish mumkin.

Muhim: Nazorat ishi yoki imtihonda esa o'qituvchi belgilagan qoidalariga amal qiling.

4 Sun'iy intellektdan o'rganish uchun foydalaning, vazifani unga bajartirmang

Sun'iy intellekt sizga mavzuni tushunishda yordam berishi mumkin.

Masalan, undan:

- murakkab mavzuni sodda tushuntirib berishni;
- reja tuzishda yordam berishni;
- mashq uchun savollar tayyorlashni;
- yangi g'oya taklif qilishni;
- matndagi xatolarni ko'rsatishni so'rashingiz mumkin.

To'g'ri: yordam oling va keyin o'zingiz ishlang.

Noto'g'ri: tayyor javobni ko'chirib, o'zingiz bajargandek topshirish.

5 Agar sizga tushunarsiz bo'lgan yoki sizni o'ylantirgan javobga duch kelsangiz, bu haqda kattalarga xabar bering

Sun'iy intellekt ba'zan tushunarsiz, noto'g'ri yoki yoshingizga mos bo'lmagan javob berishi mumkin.

Shunday holatda:

- javobga darhol ishonmang;
- uni ota-onangiz yoki o'qituvchingizga ko'rsating;
- tushunmagan joyingizni ulardan so'rang.

To'g'ri: o'rganishga yordam beradigan tarzda foydalanish.

Noto'g'ri: uy vazifasini to'liq sun'iy intellektga bajartirib, tayyor javobni topshirish.

6–10-QOIDALARI

6 Sun'iy intellekt bergan har bir fikrni to'g'ri deb qabul qilmang

Sun'iy intellekt ba'zan odamlar yoki ayrim guruhlar haqida noto'g'ri va adolatsiz fikr bildirishi mumkin.

Shuning uchun:

- boshqalarni kamsitadigan javoblarni to'g'ri deb qabul qilmang;
- biror odam haqida berilgan xulosaga darhol ishonmang;
- shubhali fikrlarni boshqa manbadan tekshiring;
- kerak bo'lsa, o'qituvchingiz bilan muhokama qiling.

Muhim savol:

“Sun'iy intellekt bergan javob boshqalarga nisbatan hurmatsizlik va adolatsizlik emasmi?”

8 Boshqalarning foto, video yoki ovozidan ruxsatsiz foydalanmang

Boshqa odamlarning shaxsiy ma'lumotlarini ham hurmat qiling.

- birovning suratini, videosini yoki ovozini ruxsatsiz sun'iy intellektga yuklamang;
- boshqa odamning suratidan foydalanib soxta rasm yoki video tayyorlamang;
- sun'iy intellekt yordamida boshqalarni masxara qiladigan yoki xafa qiladigan material yaratmang.

Asosiy qoida:

Har qanday shaxs ma'lumotiga nisbatan hurmatni saqlagan holda munosabatda bo'ling.

7 Parol va tasdiqlash kodlaringizni hech kimga bermang

Parol va tasdiqlash kodlaringizni hech kimga bermang

Shuningdek:

- parolingizni boshqalarga aytmang;
- SMS orqali kelgan tasdiqlash kodini yubormang;
- notanish havolalarni bosmang;
- shubhali xabarlariga darhol ishonmang.

Agar parolingizni boshqa birov bilib qolgan deb o'ylasangiz, uni darhol almashtiring.

9 Sog'liq va xavfsizlik bo'yicha muhim masalalarda faqat sun'iy intellektga tayanmang

Sun'iy intellekt sog'liq, dori-darmon, xavfsizlik yoki boshqa muhim masalalarda ham xato javob berishi mumkin.

Agar savolingiz:

- sog'lig'ingiz va xavfsizligingiz;
- dori-darmon;
- jarohat;
- sizni jiddiy o'ylantirayotgan boshqa holat bilan bog'liq bo'lsa, ota-onangiz, o'qituvchingiz, shifokor yoki boshqa ishonchli yaqiningizga murojaat qiling.

Muhim qarorlarni faqat sun'iy intellekt javobiga asoslanib qabul qilmang.

10 Sun'iy intellektdan foydali va ijodiy maqsadlarda foydalaning

Sun'iy intellekt sizga o'qish va ijod qilishda yordam berishi mumkin.

- mavzuni yaxshiroq tushunish;
- mashq qilish;
- yangi g'oya topish;
- taqdimot rejasini tuzish;
- matndagi xatolarni aniqlash;
- yangi narsalarni o'rganish uchun undan foydalaning.

**SUN'IY INTELLEKT SIZNING O'RNINGIZGA
ISH BAJARISHI EMAS, SIZGA O'RGANISH,
FIKRLASH VA YARATISHDA YORDAM
BERISHI KERAK.**

ELEKTRON RESURLAR

YAGONA RAQAMLI TA'LIM RESURLARI VA XIZMATLARI PORTALI

O'zbekiston Respublikasida raqamli ta'limni rivojlantirish, ta'limga oid raqamli resurslar va interfaol xizmatlardan yagona nuqtadan turib foydalanish, bu orqali ta'lim ishtirokchilariga qulaylik yaratish maqsadida Ta'limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi tomonidan "Yagona raqamli ta'lim resurslari va xizmatlari portali" ishlab chiqildi.

**TO'LIQ YO'RIQNOMA BILAN TANISHISH
UCHUN QR-KODNI SKANERLANG**

Telefoningiz kamerasini QR-kodga qarating
va ochilgan havola orqali yo'riqnomaning
elektron shakliga o'ting.

raqamlitalim.trm.uz/metodic/guide

VIDEO YO'RIQNOMA

Telefoningiz kamerasini QR-kodga qarating
va ochilgan havola orqali video
yo'riqnomaga o'ting.

raqamlitalim.trm.uz/education_video

Qo'llanmaning elektron shakli muntazam yangilanib boriladi.

MARKAZNING VEB-SAYTI VA IJTIMOY TARMOQLARDAGI SAHIFALARI

trm.uz

[/trmuz](https://trm.uz)

[/trm_uz](https://trm.uz)

[@trm_uz](https://trm.uz)